

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Alternativní formy produkce potravy a
angažovanost občanů**

Veronika Kubačáková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Veronika Kubačáková

Provoz a ekonomika

Název práce

Alternativní formy produkce potravin a angažovanost občanů

Název anglicky

Alternative forms of food production and civic engagement

Cíle práce

Ekologické zemědělství a produkce biopotravin se často stávají předmětem diskuse týkající se kvality potravin. Samotný pojem "kvalita" je víceznačný a nabízí několik možných interpretací. Tyto interpretace souvisejí s různými motivacemi spotřebitelů k nákupu biopotravin.

Účelem této práce je prozkoumat kvalitu biopotravin z pohledu spotřebitelů a zjistit, jak spotřebitelé definují, interpretují a konstruují kvalitu biopotravin a jaká očekávání z těchto specifických konstrukcí vznikají. Zvláštní pozornost je přitom věnována otázce motivů spotřebitelů: Jaké jsou důvody pro nákup biopotravin? Jak se tyto důvody vzájemně prolínají? Z čeho tyto motivy vycházejí a jaké jsou širší společenské důsledky spotřeby biopotravin s ohledem na důvody, které vedou spotřebitele k nákupu?

Metodika

Empirická část zahrnuje šetření, které využívá kombinace různých technik sběru dat. Data jsou sbírána prostřednictvím kvantitativního. Objektem studia jsou spotřebitelé. Postup empirického šetření bude konkretizován po vytvoření konceptuálního rámce.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Doporučené zdroje informací

- Aertsens, Joris, Wim Verbeke, Koen Mondelaers, Guido Van Huylenbroeck. 2009. Personal determinants of organic food consumption: a review. *British food journal* 111(10), 1140-1167.
- Beardsworth, Alan, Teresa Keil. 2005. *Sociology on the menu: an invitation to the study of food and society*. London: Routledge.
- Beck, Ulrich. (1986) 2004. *Riziková společnost: na cestě k jiné modernitě*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Librová, Hana. 2003. *Vlažní a váhaví: kapitoly o ekologickém luxusu*. Brno: Doplněk.
- Reed, Matthew. 2010. *Rebels for the soil. The rise of the global organic food and farming movement*. London, UK: Earthscan.
- Zagata, Lukas and Lostak, Michal. 2012. In Goodness We Trust. The Role of Trust and Institutions Underpinning Trust in the Organic Food Market. *Sociologia Ruralis*, 52(4), 470-487.
- Zagata, Lukas. 2012. Consumers beliefs and behavioural intentions towards organic food. Evidence from the Czech Republic. *Appetite*, 59(1), 81-89.
-

Předběžný termín obhajoby

2015/02 (únor)

Vedoucí práce

Ing. Lukáš Zagata, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 31. 1. 2014

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Alternativní formy produkce potravy a angažovanost občanů" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. 3. 2015

_____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ing. Lukáši Zagatovi, Ph.D. za trpělivost, cenné rady a pomoc při psaní bakalářské práce, čehož si moc vážím. Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za vytrvalou podporu při psaní této práce i během celého studia.

Alternativní způsoby produkce potravy a angažovanost občanů

Alternative forms of food production and civic engagement

Souhrn

Bakalářská práce je zaměřená na různé alternativy v oblasti produkce potravin. Teoretická část popisuje dva základní směry – biologicko-dynamické zemědělství a ekologické zemědělství, dále také farmářské trhy a koncept Náš Grunt, prezentující místa, kde spotřebitel může nakoupit produkty vyprodukované nekonvenčním způsobem. Základním termínem, opakujícím se v průběhu celé práce, je kvalita potravin. Empirická část práce vychází z odpovědí zákazníků farmářské prodejny Náš Grunt v kontextu kvality prodávaných výrobků, spokojenosti se sortimentem a znalosti konceptu a má popisnou podobu. Závěr pak tvoří vyhodnocení informací získaných v empirické části.

Summary

This thesis focuses on different alternatives of food production. The theoretical part describes two basic ways of alternative farming – biodynamic farming and organic farming and two places where the customers can buy the products produced an unconventional way - farmers' markets and concept Náš Grunt. The basic term which repeats in the whole theses is quality of food. The empirical part is based on Náš Grunt customers responses in the context of food quality, satisfaction with the assortment and knowledge of concept, and has a descriptive form. Conclusion consist of evaluations informations acquired in empirical part.

Klíčová slova: biologicko-dynamické zemědělství, ekologické zemědělství, kvalita, biopotravina, farmářské trhy, Náš Grunt, kvantitativní průzkum.

Keywords: biodynamic farming, organic farming, quality, bio product, farmers' markets, Náš Grunt, quantitative research.

Obsah

Obsah	2
1. Úvod	4
2. Cíl práce a metodika.....	6
2.1. Cíl práce.....	6
2.2. Metodika Práce	6
3. Teoretická Část	8
3.1. Alternativní formy zemědělství	8
3.1.1. Biologicko–dynamické zemědělství.....	8
3.1.2. Ekologické zemědělství	11
3.2. Farmářské trhy	16
3.2.1. Historie.....	17
3.2.2. Rizika farmářských trhů.....	17
3.2.3. Asociace farmářských trhů	18
3.2.4. Kodex Asociace farmářských trhů ČR	19
3.3. Náš Grunt.....	21
3.3.1. Koncept Náš Grunt	21
3.3.2. Kritéria na technologické postupy výroby.....	21
3.3.3. Chov a zpracování živočišných produktů.....	22
4. Empirická část.....	24
4.1. Obecné informace	24
4.2. První část – poselství společnosti	26
4.3. Druhá část – kvalita produktů a důvěra v ně	29
4.4. Třetí část – sortiment bio potravin.....	30
4.5. Čtvrtá část – vnímání vlivu ceny na kvalitu	33
5. Zhodnocení výsledků	36

6. Závěr	38
7. Seznam použité literatury	39
Seznam obrázků:.....	41

1. Úvod

Současná doba je charakteristická velkým množstvím možností. Ať už se jedná o bydlení, domácí spotřebiče, potraviny či turistiku, každý jedinec má bezesporu možnost volby. Existují samozřejmě určitá omezení, především regionální a finanční, nicméně ani ta neeliminují různost komodit uvnitř jednotlivých trhů. Co se týká zemědělství a potravinářství, určitou dobu se zde rozvíjela především kvantitativní stránka, bez ohledu na kvalitu. Případá mi, že jediný předpoklad úspěšného působení na trhu bylo zaměření se na cenově orientovaného zákazníka. Vnímám jako velice důležité, že, ačkoli osvěta podle mě není rozhodně natolik rozvinutá, jak by měla být, lidé se začali zajímat o kvalitu potravin a welfare zvířat.

Zásadním impulsem pro volbu této práce byla především má nespokojenost s produkty konvenčního zemědělství a jeho principem vůbec. Lehkomyšlné čerpání neobnovitelných zdrojů, špatná péče o půdu a nedodržování osevních postupů, stejně jako velkochovy hraničící s týráním zvířat či nahrazování hodnotných složek potravy umělými – to vše vyvolává otázky k diskusi o dopadu zmíněného na životní prostředí či lidský organismus. Jako bývalý zaměstnanec společnosti podporující malé a střední farmáře vidím, že zájem veřejnosti o kvalitní potraviny s prokazatelným původem, v tomto případě podporující české zemědělce, narůstá.

V první kapitole práce se věnuji charakteristice dvou vybraných směrů alternativního zemědělství, a to biodynamického zemědělství a ekologického zemědělství. Popisuji principy, kterými se dané směry řídí, jejich vývoj a v případě ekologického zemědělství i kontrolu a právní úpravu.

Druhá kapitola je zaměřená na fenomén farmářských trhů. Jelikož je tento způsob získávání potravy stále relativně nový, zaměřuji se především na rizika nákupu na farmářských trzích a na kodex farmářských trhů, jehož dodržování daná rizika eliminuje.

Třetí kapitola se týká společnosti Náš Grunt, která funguje na obdobném principu jako farmářské trhy, ovšem s vlastním systémem kontroly dodavatelů a umožňuje ucelený nákup farmářských produktů v rámci jedné prodejny.

Empirická část je rozdělená do pěti částí, vycházejících z jednotlivých okruhů mého šetření mezi zákazníky prodejen Náš Grunt. První část je čistě obecná, ukazující základní informace o skupině respondentů jako celku. Zbýlé čtyři části jsou již cílené na

určitou oblast a popisují názory dotázaných na společnost jako takovou, kvalitu prodávaného sortimentu, množství biopotravin distribuovaných v rámci sítě obchodů Našeho Gruntu a na zohlednění ceny při nákupu kvalitních potravin. Na závěr jsem neopomenula zahrnout v rámci šetření náměty respondentů na zlepšení chodu prodejny, či co by uvítali v rámci rozšíření sortimentu.

Práce je zakončena zhodnocením výsledků získaných v empirické části.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem této práce je zjištění postojů zákazníků prodejen Náš Grunt v několika směrech – od předpokládané kvality a důvěry v distribuované produkty, a to v závislosti na cenové politice i na konkurenčních prodejnách, až po spokojenost se širší sortimentu produktů ekologického zemědělství. Teoretická část pojednává o možnostech alternativního zemědělství – biodynamickém zemědělství a ekologickém zemědělství. Zachycuje vznik, vývoj, charakteristiku a právní úpravy v rámci ČR. Dále se zabývám alternativami, které v rámci nákupu potravin plynou pro spotřebitele – tedy fenoménem farmářských trhů a společností Náš Grunt, která se zabývá podporou malých a středních českých farmářů.

2.2. Metodika Práce

Podklady pro vznik teoretické části této práce jsem čerpala prostudováním odborné literatury a internetových zdrojů.

Empirickou část práce jsem pojala formou kvantitativního výzkumu prováděného mezi zákazníky prodejen Náš Grunt Radhoštská - Praha 3 a Náš Grunt Bělehradská – Praha 2. Tyto dvě provozovny jsem zvolila z důvodu jejich dlouhého působení a stabilního postavení na trhu.

Sběr dat probíhal prostřednictvím standardizovaného dotazování zákazníků na prodejnách, kdy jsem pevně stanovila pořadí pokládaných otázek a odpovědi zaznamenávala do záznamového archu. Tento způsob jsem považovala za nejvhodnější z několika důvodů. Jako zásadní vnímám fakt, že coby bývalá zaměstnankyně mám s velkou částí respondentů utvořený vztah a jejich důvěra ve mě jim nebránila poskytnout mi množství doplňujících cenných informací. Při přímém dotazování z očí do očí člověk také vidí spontánní reakce respondenta na určitou sekci či otázku. Jako další důležitý bod v mém rozhodnutí pro tento způsob sběru dat považuji i to, že při osobním kontaktu je respondent soustředěnější a necítí potřebu dotazník odložit či data zkreslovat, jelikož nezná

následující otázky. V mém šetření bylo pořadí otázek nezbytně důležité uchovat, jejich případné přeházení by mohlo výrazně ovlivnit výsledek šetření.

Celý průzkum vychází z tvrzení „*Spotřebitelé považují produkty pocházející z prostředí malých a středních farem, distribuované v síti prodejen Náš Grunt, za kvalitativně lepší, nežli produkty distribuované v rámci komerčního zemědělství.*“, na jehož základě jsem díky odpovědím respondentů vyhodnotila, zda jej lze chápat jako pravdivé, či nikoli. Pro lepší orientaci v odpovědích jsem kladené otázky rozdělila do čtyř oblastí, vycházejících ze čtyř pomocných hypotéz přímo vyplývajících z tvrzení hlavního. Práce je zakončena závěry plynoucími z praktické části práce.

3. Teoretická Část

3.1. *Alternativní formy zemědělství*

3.1.1. **Biologicko–dynamické zemědělství**

Biologicko-dynamické zemědělství patří mezi nejstarší druhy alternativních forem zemědělství. Zemědělci praktikující tento typ zemědělství bývají aktivní a mívají zájem být součástí hnutí ekologického zemědělství. Jejich farmy jsou vyspělé a životaschopné. Součástí jejich pracovní náplně bývá často i předávání svých zkušeností farmářům začínajícím s touto formou zemědělství, mimo jiné i z České republiky. Biodynamické zemědělství zaznamenává v současnosti úspěch (Šarapatka, Urban, 2003).

3.1.1.1. *Vznik a vývoj biodynamického zemědělství*

Šarapatka a Urban (2003) datují vznik biodynamického zemědělství do roku 1924, kdy se začala změna tradičního zemědělství na intenzivní jevit jako významná. Radomil Hradil (2011) uvádí jako hlavní impuls vzniku biodynamického zemědělství hledání odpovědi na otázky týkající se upadající kvality rostlin, zvířat i půdy. Znepokojující bylo také oslabování role zemědělství a zemědělce ve společnosti. Všichni autoři se shodují, že zakladatelem tohoto druhu zemědělství byl Dr. Rudolf Steiner (1861-1925). Ten roku 1924 přednesl osm přednášek v rámci zemědělského kurzu, během kterých odpovídal na zásadní, i v dnešní době stále aktuální otázky, týkající se například problematiky poklesu plodnosti hospodářských zvířat, snížení kvality pěstovaných rostlin, jejich odolnosti a výživných hodnot, či hnojení organickými hnojivy namísto minerálními.

Rok 1928 přinesl zavedení jednotného označení výrobků vyprodukovaných biodynamicky značkou Demeter. Ještě toho roku byla v Mexiku založena společnost Finca Irlanda, která se dodnes zabývá biodynamickým pěstováním kávy (Šarapatka, Urban, 2003).

Šarapatka, Urban (2003) i Hradil (2011) dále uvádějí, že k zásadnímu vzestupu a prosazení výše zmíněného zemědělství došlo ve 30. letech, kdy prostřednictvím tohoto způsobu hospodařilo více než 1000 subjektů. Pěstování se v té době rozšířilo z Německa i do dalších zemí, jako je například Rakousko, Švýcarsko, Nizozemí, Anglie, Švédsko,

Norsko či Nový Zéland. Pokusy o tento způsob hospodaření jsou zaznamenány i z oblastí východních Čech.

Druhá světová válka přinesla ze strany nacistů omezení činnosti biodynamických organizací. V období po válce došlo k dalšímu rozvoji, zejména na území Německa. Zásadním je rok 1950, během kterého započalo vydávání německého biodynamického časopisu *Lebendige Erde*. Téhož roku byl založen i Ústav pro biologicko-dynamický výzkum. O čtyři roky později v Německu vznikl svaz Demeter (Šarapatka, Urban, 2003). V zemích sovětského svazu po nástupu komunismu došlo k úplnému zastavení praktikování biodynamiky, k dalšímu rozvoji zemědělství v bývalých socialistických zemích došlo až po jeho rozpadu, v průběhu 90. let (Hradil, 2011).

Podle Šarapatky a Urbana (2003) byla i 2. polovina 20. století pro rozšiřování biodynamických podniků příznivá. V návaznosti na toto se rozšířily produkty označené značkou Demeter. Z důvodu zájmu o tento typ zemědělství vznikl na konci století mezinárodní svaz Demeter. Ten sdružuje podniky zaměřené na biologicko-dynamické zemědělství. Produkce a její zpracování má své vlastní směrnice. Server svazu Demeter uvádí, že k červnu roku 2013 bylo evidováno 3 300 zemědělských podniků mezi členskými zeměmi svazu a 1500 zemědělských podniků v ostatních zemích. Z nejaktuálnějších údajů platných z května 2014 se je patrný nárůst, a to 3 452 zemědělských podniků v rámci členských zemí, 1 486 podniků z nečlenských zemí. Z České republiky jsou do statistiky zahrnuty 4 zemědělské podniky, což je nárůst o jeden podnik oproti roku 2013 (<http://www.demeter.net/statistics>).

3.1.1.2. Charakteristika

Pro biologicko-dynamické zemědělství je typická celá řada odlišností od jiných směrů alternativního zemědělství. Šarapatka a Urban (2003) vidí hlavní rozdíl ve výskytu a zpracovanosti jednotlivých specifíků. Níže uvádím některá z nich.

Uzavřenost podniku – podnikový organismus

„Zemědělský statek je chápán jako organismus, který musí být do značné míry uzavřený, aby si udržel vlastní zdraví.“ Je žádoucí, aby podnik byl co nejvíce samostatný v obstarávání krmiv a hnojiv, proto by měla být jeho součástí rostlinná i živočišná

produkce. K uzavření farmy se využívá ohraničení například osázením keřů či využitím jiných krajinnotvorných prvků.

Podniková individualita

Každý jedinec podílející se na chodu statku předá podniku něco jiného, svého ducha. Nejsou tedy pravidla pro řízení jednotlivých farem, individualita jednotlivců spolu s růzností vnějších vlivů, jako je půda nebo klima, vytváří podnikovou individualitu.

Péče o půdu

Prioritou péče o půdu je oživení půdy, nikoli dodání živin půdě. Proto se k hnojení využívají statková hnojiva a kompost. Je důležité, aby se produkty určené k hnojení pečlivě ošetřovali, tedy dbát na pravidla správného kompostování a uskladňování statkových hnojiv.

Pěstování rostlin

Obecné postupy pro pěstování rostlin mají velice podobný základ jako obecné předpisy v rámci ekologického zemědělství. Zásadní pro tento druh zemědělství je úrodnost a živost půdy. Je to v podstatě jako imunita – rostlina mající kvalitní vnitřní podmínky pro svůj život je odolnější vůči vnějším vlivům. Kvalita půdy je i předpokladem kvality vypěstovaného produktu. „*Rostlina nemá jen plnit žaludky, ale má i sytit člověka jako celek, včetně jeho duše a ducha.*“

Chov zvířat

Zásadní pro chov zvířat v biodynamickém zemědělství je chov skotu. Je to především z důvodu nutnosti produkce kvalitních statkových hnojiv, a krávy díky svému trávení dovedou zpracovat vysoké množství píce. Zajímavá je i otázka chápání zvířete jako celku, proto nedochází například k odstraňování rohů u krav. Důraz se klade i na tradiční rozmnožování, kdy kvantita, rychlost, či moderní technologie jdou stranou, místo inseminace se tedy upřednostňuje přirozená plemenitba. Zásadní rozdíl mezi jinými systémy ekologického zemědělství a biodynamickými farmami je ve významu péče lidí o zvířata. Je zde kladen důraz na každodenní styk chovatele či ošetřovatele s nimi, jen minimálně dochází k umístění skotu na pastvu s minimální péčí chovatelů.

Oblast organizace, řízení a vlastnických vztahů

Biodynamické farmy vznikaly jako typická rodinná hospodářství, v současnosti se však stále častěji vyskytuje i podnikové hospodářství. Jednotliví členové podniku jsou sounáležití, záleží jim na funkčnosti konkrétních částí, které mají na starost, ale i na blahu celého podniku. Je velice zajímavé, že i tržní prostředí se výrazně odlišuje. Uplatňují se zde jakési humánnější přístupy, solidarita; je zde poměrně častá spolupráce mezi jednotlivými biodynamickými farmáři i mezi jednotlivými články trhu. Půda často bývá ve vlastnictví třetího subjektu, biodynamický farmář bývá správce, který jí obhospodařuje. Je to přijatelnější, zamezí se tím zbytečným sporům či spekulacím.

Sociální úkoly

Statek nebývá určen pouze pro funkci krajinotvornou a producenta potravin, důležitá je také sociální stránka. Spousta biodynamických statků zapojuje do svého provozu v rámci terapie osoby s mentálním postižením či osoby, které mají z různých důvodů sníženou schopnost asociovat se, osoby na okraji společnosti, jako jsou například drogově závislí. V současné době je také častá spolupráce s projektem waldorfských škol.

3.1.2. Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství je definováno ministerstvem zemědělství jako „*moderní forma obhospodařování půdy bez používání chemických vstupů s nepříznivými dopady na životní prostředí, zdraví lidí a zdraví hospodářských zvířat.*“ Doba rozvoje tohoto druhu zemědělství je delší než 20 let a je nejpopulárnější a nejčastější formou alternativního zemědělství. Hlavním důvodem pro vznik nového směru zemědělství, respektive pro návrat ke směru starému, byla nespokojenost s kvalitou produkce, welfare zvířat a principů konvenčního zemědělství obecně. Produkt ekologického zemědělství se nazývá bioprodukt.

Ekologické zemědělství je v České republice upraveno zákonem č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství a vyhláškou č. 16/2006 Sb., kterou se provádí zákon o ekologickém zemědělství.

3.1.2.1. Ekologické zemědělství a biodiverzita

Biodiverzita, jinými slovy biologická rozmanitost, je „rozmanitost života ve všech jeho formách, úrovních a kombinacích.“ Jedná se v podstatě o pestrost živočichů žijících v určitém ekosystému. Díky zásahům člověka do přírody se tato pestrost značně snižuje, dochází k vymírání druhů či k rapidním poklesům žijících zástupců jednotlivých druhů.

Václavík (2006) uvádí, že biodiverzita v oblasti zemědělství se dotýká především opylování rostlin, zabraňování sesuvů půdy, látkové výměny, ale také snižuje riziko přemnožení škůdců a rozšiřování chorob. Je také součástí udržení úrodnosti půdy. Konvenční zemědělství přímo ovlivňuje v negativním významu zachování biodiverzity. Chemie, moderní technologie i zastavování přírody zužuje biodiverzitu, likviduje druhy a nutí je přecházet do jiných, pro ně nepřírodných ekosystémů. Je prokázáno, že ekologické zemědělství má příznivý vliv na zlepšení či zachování biodiverzity.

Podle posledních údajů zveřejněných ve statistikách ministerstva zemědělství ke dni 31. 12. 2014 bylo na území České republiky 4023 ekofarem s podílem 11,7% na celkové výměře zemědělské půdy, což je o 37 ekofarem méně než ke stejnému datu v roce 2013. Podíl na celkové výměře se ovšem nezmenšil, naopak mírně vzrostl.

Hlavní bariéru v rozvoji biodiverzity vidí Václavík (2006) především v následujících bodech:

- Narušenost struktury krajiny díky zásahů lidí – jedná se především o snížení rozlohy přirozeného prostředí pro jednotlivé druhy a likvidaci přirozeného prostředí živých organismů, způsobenou i například kácením či orbou.
- Unifikace zemědělství nedovede plně uspokojit požadavky na život pro rostliny a živočichy – jejich přirozené prostředí, se kterým jsou v symbióze, je natolik přetransformované, že organismy zanikají či mají mnohem obtížnější možnosti pro rozmnožování se.
- Existuje riziko, že při křížení GMO s přirozenými druhy může dojít k ohrožení schopnosti adaptovat se v přirozeném prostředí.

Snižování biodiverzity má a především v budoucnu bude mít přímý dopad na kvalitu života všech živých organismů na světě. V otázce přežití člověka na této planetě je zjevný vliv zejména na kvalitu půdy, kde při vyhubení mikrobů či zničení ekosystémů bude produkce potravin klesat, a s tím související vliv na destabilizaci jednotlivých systémů,

který sice nemá za následek omezení potravy, ale má fatální dopad na krajinný ráz a znehodnocení kvality života lidí obecně (ekologický institut Veronica).

3.1.2.2. Vznik a vývoj ekologického zemědělství

Obecně se dá říci, že ekologické zemědělství vzniklo jako reakce na lidský pokrok v oblasti techniky. Lidé, kteří odcházeli z venkova do větších měst za prací již v období kolem roku 1920, a kteří byli ze začátku nadšeni z technických novinek či zvýšení produkce díky postřikům, začali pozorovat také negativní dopad na životní prostředí, například na kvalitu půdy či plodnost hospodářských zvířat. Zaznamenali také obtížnější možnosti setby rostlin. V tomto období začaly první semináře na podporu ekologického či biodynamického zemědělství. Markantní nárůst zájmu o tuto problematiku přišel v období po 2. sv. válce. Díky potravinové krizi, která se vyskytla v průběhu války a přetrvávala i po jejím konci, se státy snažili stát se v oblasti produkce potravin soběstačné. Toto období se nazývalo „Zelená Revoluce“. Ovšem tak intenzivní rozvoj konvenčního zemědělství s sebou přinášel obrovské množství rizik a problémů, kterým již bylo třeba účinně čelit, že se farmáři začali snažit o co nejrychlejší nalezení alternativní cesty.

Zajímavé je, že lidé neuznávající v té době moderní a společensky všeobecně přijímané konvenční zemědělství začali s alternativním způsobem chovu zvířat a pěstováním rostlin dříve, než vůbec začaly vznikat první výzkumné ústavy zabývající se touto tematikou. Díky tomu mohli rovnou prakticky prokázat funkčnost nově vzniklého způsobu hospodaření. Podpora ze strany spotřebitelů byla zjevná od samého začátku díky jejich ochotě připlatit si za tento druh potravin více peněz. Ekologické zemědělství bylo vůbec první zemědělství, kde začalo docházet ke – z počátku dobrovolné – kontrole kvality potravin a množství cizorodých látek v nich obsažených. K obdobným kontrolám v oblasti konvenčního zemědělství začalo docházet o téměř 30 let později, kolem roku 1986.

V současné době se důvody, proč farmáři přecházejí na ekologické zemědělství, začínají značně odlišovat od těch dřívějších. Smysl zůstává stále stejný – pečovat o životní prostředí a dbát na kvalitní život zvířat i lidí žijících v ekosystému, ovšem díky rozvoji a popularitě tohoto typu zemědělství se stává zásadním důvodem ekonomická stránka. Potravin y pocházející z ekologického zemědělství jsou i přes jejich vyšší cenu především pro obyvatele měst velice oblíbené. Navíc, jelikož výzkumy jasně potvrzují negativní vliv konvenčního zemědělství na biodiverzitu, a ekologické zemědělství pomáhá k jejímu

rozvoji, mají možnost farmáři čerpat z více finančních zdrojů, například v rámci různých programů na podporu ekologického zemědělství. Největší nárůst zájmu o tento druh zemědělství byl zaznamenán v celé Evropě i v České republice v druhé polovině 19. století a nárůst a zájem o tuto problematiku je stále značný (Šarapatka, Urban, 2003).

3.1.2.3. Charakteristické rysy

Ekologické zemědělství se řídí dodržováním několika platných principů. Tyto principy mají minimalizovat vliv aktivit člověka na životní prostředí a biodiverzitu. Na internetových stránkách evropské komise zaměřených na ekologické zemědělství se uvádí, že mezi základní principy patří tyto:

- Široké spektrum rostlin pěstovaných podle osevních postupů za účelem zkvalitnění půdy a využití živin, které půda poskytuje, s maximální efektivností.
- Dodržování přísných omezení týkajících se použití pesticidů, hnojiv, léčivých látek na bázi antibiotik a jiných přídavných látek v oblasti chovu zvířat i potravinového průmyslu.
- Používání geneticky modifikovaných organismů se jeví jako nepřijatelné a netolerovatelné.
- Preferuje se využívání látek získaných ze samotné činnosti farmy – například stájová hnojiva, sláma.
- Rostliny a zvířata musí být životaschopná a přirozeně patřit do prostředí.
- Strava zvířat chovaných v ekologickém zemědělství z něj musí také pocházet.
- Dodržování Welfare zvířat. Preferují se chovy volné s výběhy či přímo pastvinami.

3.1.2.4. Značení produktů

Potraviny vyrobené na území České republiky musí být ze zákona označeny dvojitým druhem značení – národní značkou, tzv. zelenou zebrou, užívanou pouze pro potraviny pocházející z území ČR, a značením Evropské unie. Biopotraviny pocházející z jiné evropské země musí být povinně označeny pouze evropským značením.

Obrázek 1 - Národní značení biopotravin

Obrázek 2 - Nové značení EU

3.1.2.5. *Kontrola v oblasti EZ*

Podle informací z internetových stránek ministerstva zemědělství jsou produkty vyrobené či vypěstované v rámci EZ pro kupující nositeli záruky kvality a jistoty původu. Jelikož se zemědělci, hospodařící v oblasti tohoto zemědělství, musí řídit zákonnými opatřeními, každý z nich je minimálně jednou ročně podroben důkladné kontrole. Z nařízení EU tuto kontrolu vykonává státní kontrolní orgán a další orgány, které již patří do soukromého sektoru.

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský

V oblasti státní kontroly ekologického zemědělství má tuto činnost na starost Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, který byl založen roku 1951 a sídlí v Brně. Od 1. 1. 2010 má tento kontrolní ústav na starosti provádění kontrol v oblasti ekologického zemědělství, a to z nařízení evropského parlamentu a rady č. 882/2004. Kontrola se týká ověřování, zda jsou dodržovány platné právní předpisy v oblasti krmiv a potravin, zdraví zvířat a welfare. Náplní práce ÚKZÚZ je:

- Úřední kontrola, která zahrnuje i kontrolu plnění v rámci vyplácení dotací. Náplní této kontroly je vedení dokumentace, informace o rostlinné produkci – používání hnojiv a jiných přípravků, informace o živočišné produkci týkající se krmiv a životní pohody zvířat a identifikace a značení výrobků vyprodukovaných v rámci

ekologického zemědělství. Tyto kontroly provádí Odbor kontroly zemědělských vstupů.

- Vedení databází osiv a sadbových brambor, které byly vyprodukovány ekologickým zemědělstvím.
- Udělování výjimek v oblasti využívání konvenčních zdrojů v EZ.
- Kontrola sadů z důvodu zjištění naplnění podmínek pro udělení dotací.

V roce 2013 vydala evropská komise doplňující nařízení č. 392/2013 pro zkvalitnění kontroly v oblasti EZ. Toto nařízení obsahuje mimo jiné požadavek na odebrání vzorků z dané oblasti nikoli jednou ročně, ale v průběhu celé produkce z důvodu předejití a zabránění podvodům způsobených používáním nepovolených látek.

Soukromé subjekty

- KEZ, o.p.s. - Kontrola Ekologického Zemědělství je organizace, která byla založena roku 1999 jako obecně prospěšná společnost pro účely certifikování a zajišťování nezávislé kontroly podniků a výrobků v ekologickém zemědělství. Spolupracuje s více než 2000 ekologicky hospodařícími zemědělskými podniky na území ČR (www.kez.cz).
- ABCERT
- BOKONT – BOKONT je společnost provádějící kontrolu, inspekci a certifikaci v oblasti ekologického zemědělství na území České a Slovenské republiky. Byla založena v roce 2005 a v rámci ČR je pověřena ministerstvem zemědělství (www.biokont.cz).

3.2. Farmářské trhy

Farmářské trhy jsou v současné době velice oblíbeným fenoménem v oblasti nákupu potravin. Jedná se z minimálně 90% o potravinový sortiment, zbylých 10% může být nepotravinového charakteru, ovšem musí být zřejmá přímá souvislost se zbožím potravinovým. Účastník trhu je povinen prodávat pouze české produkty (asociace farmářských trhů).

3.2.1. Historie

Trhy se na území České republiky v pravidelném intervalu vyskytují od jara roku 2010. Na území hlavního města Prahy se na jejich vzniku podílelo občanské sdružení Archetyp, které od roku 2007 vypracovávalo pro Magistrát hlavního města Prahy studii, na základě které bylo možno vytipovat vhodná místa k založení trhů. Celkový počet vytypovaných míst bylo 17 a část z nich se i v současnosti pro tyto účely využívá. Archetyp slouží i v současnosti jako organizátor některých pražských trhů (www.farmarske.cz).

3.2.2. Rizika farmářských trhů

Jelikož jsou farmářské trhy mezi obyvateli velice oblíbené, bylo třeba začít dohlížet na kvalitu a původ produktů poskytovaných jejich prostřednictvím. Mezi nejčastější rizika nákupu produktů na trzích patří podvodný původ a špatné teplotní uskladnění produktů, které může v některých případech ovlivnit zdraví konzumenta. O to, kdo bude v rámci trhu prezentovat a prodávat své produkty, by se měli postarat v první řadě organizátoři. Bohužel, ne vždy tomu tak je a není výjimečným jevem, že organizátor se stará pouze o zaplacení místa za stánek. Boj proti podvodníkům a nedostatečné kvalitě byl jedním z důvodů pro vznik asociace farmářských trhů, která mimo jiné dohlíží, zda zboží nabízené v rámci trhů opravdu splňuje to, za co jej prodávající vydávají (www.agris.cz).

Dalším orgánem činným v oblasti kontroly kvality je krajská veterinární správa, která má na starosti dozor nad trhy v místě, které je schváleno obcí. Také schvaluje organizátorům tržní řád. Každý prodávající v rámci trhů by se měl řídit body – tzv. „desaterem“, které pro obchodníky krajská veterinární správa připravila. To obsahuje:

- Omezení a určení možností, za kterých mohou chovatelé prodávat maso, vejce a med z vlastního chovu, které ovšem není ze schváleného či registrovaného výrobního podniku. Pro různé druhy masa jsou různá konkrétní omezení, týkající se především množství prodaných kusů a teploty uskladnění.
- Prodej masa, které bylo získané vlastní porážkou, je umožněn pouze u drůbeže a králíků, ostatní takto získané maso prodávat nelze.
- Dodržování teplot u produktů živočišného původu, prodávaného prodejci. Prodejce je povinen kontrolovat, zda je teplota dodržována a také musí zajistit a prokázat, že produkty pochází ze schváleného a/nebo registrovaného chovu.

- Potraviny prodávané prodejci, které jsou živočišného produktu, musí být viditelně označeny informacemi o názvu, datu spotřeby a množství. Prodávající musí vždy znát a deklarovat původ produktů.
- Žádný produkt nesmí nést ve svém názvu označení slovem „domácí“.
- Potraviny s prošlým datem minimální trvanlivosti se nesmí za žádných okolností prodávat.
- Je nutná ochrana potravin před kontaminací a vlivem klimatických podmínek, a to po celou dobu procesu jejich zařazování do oběhu.
- Vše, co je v přímém kontaktu s potravinami – tedy veškeré předměty či zařízení, musí být čisté, aby se zabránilo možnosti jakékoliv kontaminace. Totéž se týká všech složek přepravy potravin.
- Každá osoba, která se dostane do styku s potravinou před jejím prodejem, musí být držitelem zdravotního průkazu a musí dodržovat hygienické podmínky. Při manipulaci s nebalenými produkty je povinný zdroj pitné vody k očištění rukou.
- Odpady potravinářského i nepotravinářského původu se nesmí hromadit v prostorách, kde jsou potraviny, aby nedocházelo k jejich kontaminaci (www.eagri.cz).

Veterinární inspektoři, zaměřující se na kontrolu produktů distribuovaných na farmářských trzích, provedli v roce 2013 v rámci trhů 398 kontrol, během kterých přišli na pochybení v 132 případech. Mezi nejčastější patřilo špatné označení a balení produktů, problémy s uskladněním, procesem chlazení a tedy i narušením teplotního řetězce a špatná hygiena. V roce 2014 proběhlo 473 kontrol farmářských trhů, pochybení kontroloři zaznamenali u 127 prodejců. Dá se tedy říci, že během loňského roku došlo ke zlepšení podmínek skladování a distribuce potravin. Během letošního roku budou kontroly nadále pokračovat. (www.eagri.cz).

3.2.3. Asociace farmářských trhů

Díky rostoucí oblíbenosti farmářských trhů a stále častějším podvodům s nimi spjatých vznikla v roce 2012 Asociace farmářských trhů. Jejím posláním je sdružovat pořadatele takových trhů, kteří mají zájem tuto činnost vykonávat poctivě a zvyšovat standard trhů na tu nejvyšší udržitelnou hranici. Členové asociace dodržují platné principy, mezi které patří například:

- Výběr prodejců, kteří nabízejí kvalitní produkty bez rizika podvodů
- Potraviny pocházející z území České republiky
- Prodej na úrovni
- Férové jednání mezi prodejci a organizátory
- Přijatelná cena za zprostředkování míst k prodeji
- Umístění trhů na místech k tomu vhodných
- Podpora malých a středních producentů
- Preference regionálnosti.

Asociace farmářských trhů na své trhy pouští pouze dodavatele, kteří jsou schopni garantovat původ a kvalitu potravin. Je neakceptovatelné využívat do produktů náhražky či separátní maso. Přednostně jsou na trh přijímány produkty z ekologického zemědělství nebo produkty s jinak deklarovanou kvalitou, například v oblasti regionálních ocenění. Veškeré produkty dále prochází kontrolou podle právních předpisů týkajících se prodeje potravin.

3.2.4. Kodex Asociace farmářských trhů ČR

„Farmářské trhy, jejichž organizátoři jsou členy Asociace farmářských trhů ČR, jsou místem prodeje kvalitních tuzemských potravin majících původ v malých a středních zemědělských podnicích (farmách) a zpracovnách. Předmětem prodeje na FT může být pouze zboží, které tematicky odpovídá charakteru trhu a vychází z české tradice, a to zejména z tradice pěstování plodin, chovu hospodářských zvířat a výroby potravinářských produktů.“ (Asociace farmářských tržišť ČR). Na takovém trhu by se měly vyskytovat pouze produkty, pro které je charakteristická originalita, poctivost při výrobě – tedy neobsahující konzervanty, barviva a jiné látky, které nejsou pro výrobu nezbytné a jsou jiného než přírodního původu, a původ masa a ostatních surovin pro výrobu produktů by měl být pocházející z České republiky.

Každý trh, který vystupuje pod záštitou Asociace farmářských trhů, musí splňovat určitá kritéria – kodex. Tato kritéria jsou rozdělena do dvou základních bloků, kdy první z nich se týká organizace samotných trhů a druhý přímo potravin prodávaných v rámci jednotlivých trhů. (Asociace farmářských tržišť ČR).

3.2.4.1. Organizace trhů

V otázkách organizace je důležité respektovat, že farmářský trh je trh potravinového zboží. Zboží jiného než potravinového charakteru smí zabírat maximálně 10% všech míst určených k prodeji v rámci daného trhu. Zboží nepotravinového charakteru musí mít přímou souvislost se zbožím potravinovým. Minimálně 90% veškerého zboží prodávaného v rámci trhu musí pocházet z území České republiky. Trh musí být pořádán minimálně jednou měsíčně a musí disponovat minimálně 10 prodejními místy určenými pro potravinářské zboží. Veškeré zboží musí být v souladu se schváleným tržním řádem a dostupnost trhu musí být dobrá nejen v rámci městské hromadné dopravy, ale i pro osoby dopravující se pěšky, na kole, či autem. Jako vhodné místo pro umístění trhu se nepovažují prostory – ani přilehlé – obchodních center. (Asociace farmářských tržišť ČR).

Dalším důležitým bodem je značení trhu. Trh, který je pořádán v rámci Asociace farmářských trhů, musí být jasně a viditelně označen logem asociace a návštěvníci trhu musí mít možnost získat informace o členství trhu v organizaci například pomocí propagace, internetu či přímo v rámci trhu. Označeno musí být i prodejní místo. Toto označení obsahuje jméno a příjmení prodejce, případně název podniku, dále adresu sídla, IČ a informace o zboží. Organizátor farmářských trhů před vstupem prodávajícího na trh provádí řádnou kontrolu správnosti všech dokladů, které prodávající k prodeji potravin musí mít. (Asociace farmářských tržišť ČR).

3.2.4.2. Potravinové zboží

Zboží, které je dostupné k prodeji v rámci farmářských trhů, musí mít prokazatelný a garantovaný původ producentem z vlastních zdrojů. Pokud producent přímo zboží neprodává, ale má za sebe zastupujícího prodejce, je nutné písemné pověření výrobce a prodávající musí mít k dispozici i veškeré dokumenty o původu zboží. Organizátor trhu vždy upřednostňuje nabídnutí prodejního místa takovému prodejci, který nabízí zboží regionálně spadající pod daný trh, podíl regionálních produktů musí být minimálně 50%. Toto pravidlo neplatí pro Hlavní město Prahu. (Asociace farmářských tržišť ČR).

Potraviny jsou upřednostňovány v rámci české produkce. Podíl zahraničních potravin nesmí překročit 10% a i ty musí splňovat vysoké požadavky na kvalitu. Obecně platí, že na trhu se mohou vyskytnout pouze takové zahraniční potraviny, které nemají zastoupení v rámci českých výrobků. Veškeré stánky prodávající zahraniční zboží musí být viditelně označené. Veškeré zahraniční produkty by měly být v BIO kvalitě či Fair Trade původu. (Asociace farmářských tržišť ČR).

3.3. Náš Grunt

3.3.1. Koncept Náš Grunt

Společnost Náš Grunt je provozovatelem stejnojmenného konceptu a působí na českém trhu již od roku 2010. Jedná se o síť kamenných prodejen situovaných ve městech po celé České republice. Impulsem pro vznik a následnou realizaci nápadu byla absence obchodu s ryze českými produkty, s akceptováním kvalitativní stránky. Koncept Náš Grunt je zaměřen na podporu a prodej výrobků malých a středních českých producentů, s velkým důrazem na kvalitu a akceptující regionálnost. První kamenná prodejna byla otevřena v červnu roku 2010 na pražských Vinohradech (www.nasgrunt.cz).

Produkty distribuované v rámci sítě Náš Grunt fungují na principu regionality, tedy hlavními dodavateli jsou lokální farmáři, z čehož vyplývá, že každá prodejna může obsahovat odlišný sortiment. Všechny produkty v síti ovšem spojuje tradice receptur, kvalita surovin a výhradně český původ.

3.3.2. Kritéria na technologické postupy výroby

Vzhledem k velkému důrazu na kvalitu potravin distribuovaných v síti prodejen Náš Grunt je nutné dodržovat určitá kritéria v oblasti výroby, která se liší v jednotlivých kategoriích produktů. Základní myšlenkou konceptu Náš Grunt *“není dostat na stůl kvantitu za minimální cenu, ale naopak vysoce kvalitní poctivé potraviny. Chutné, zdravé (případně zdravotně nezávadné) a současně svou výrobou šetrné k životnímu prostředí”*(interní školení Náš Grunt).

V kategorii masných produktů a uzenin je zásadní důraz kladen na původ, porážku a zpracování masa. Složení produktů musí odpovídat vysokým standardům, důležitá a kontrolovaná je i hygiena výroby a používání umělých dochucovadel.

U mléčných výrobků bývá často velký problém s kvalitou a úpravou mléka. Mléko ve svém přirozeném složení obsahuje celou řadu zdraví prospěšných látek a je důležité, aby těchto látek nebylo zbaveno, například odstraňováním tuku nebo pasterizací na příliš vysoké teploty. Mléko distribuované v síti Náš Grunt je ošetřeno šetrnou pasterací, pochází z ryze českých chovů a není odtučněné. Při samotném zpracování mléka na jednotlivé produkty, například jogurty, nedochází k přidávání šrobu, umělých sladidel, ani jiných látek. Jogurty prodávané v Našem Gruntu obsahují pouze mléko a živou jogurtovou kulturu. Zajímavou skupinou mléčných výrobků jsou pak farmářské sýry. Jelikož jejich chuť a kvalita závisí na vnějších vlivech, jako je sezónnost, výživové hodnoty sena či přírodní vlivy, je časté, že i stejný sýr nemusí mít pokaždé stejnou chuť. Ve složení sýrů bývá pouze čerstvé mléko, kultury a domácí syřidla. Zejména u zrajících sýrů je velmi vysoký důraz na kontrolu kvality a čistoty výroby.

Pečivo a chléb osobně považuji za skupinu produktů, kde se vliv tradic promítá asi nejvíce. Základní surovinou ve všech dodavatelských pekárnách je kvalitní mouka českého původu, těsta si pekaři připravují sami bez použití předem připravených směsí. Základní složkou chlebového těsta je třikrát vedený chlebový kvas, díky kterému chléb vydrží čerstvý i jeden týden. Chléb bývá obvykle pečený v parních pecích.

3.3.3. Chov a zpracování živočišných produktů

Při rozhodování, zda daná farma může být součástí konceptu Náš Grunt, je jedním ze základních kontrolovaných bodů dodržování welfare zvířat. Hovězí maso bývá výhradně z volného chovu, s porážkou přímo v rámci farmy, kdy zvíře není stresováno převozem před porážkou. Maso musí být před prodejem vyzrálé a projít veterinární kontrolou. U drůbežního masa jsou podmínky kladené pro chov podobné. Chovy bývají prostorné, chov v klecích nepřípadá v úvahu. Chovná hala je prosklená, dochází tedy k přirozenému střídání dne a noci. Krmivo se skládá z kvalitních obilovin. Dodavatelé prodejen Náš Grunt mají bezstresovou porážku v rámci farmy a jsou podrobeni pravidelnému veterinárnímu dohledu. Produkce vajec bývá buď z podestýlky, nebo od nosnic z volných chovů.

Proces zahájení spolupráce s jednotlivými farmáři obsahuje celou řadu způsobů ověřování kvality produktů. Rozhodně se nedá říci, že by každý producent mohl být dodavatelem pro Náš Grunt. Základem je původ produktu z České republiky. V případě, že jej dodavatel splňuje, přichází na řadu celá řada hodnocení kvality výroby i produktu

samotného. Na samých začátcích vše fungovalo tak, že produkty zkoušeli majitelé a zaměstnanci osobně, a následně se konala návštěva farmy a posouzení, zda kvalita, kterou dodavatel nabízí, odpovídá standardům společnosti. V současné době, kdy se díky franšizovému konceptu společnost rozrostla a již není možné vše řešit přes jednu prodejnu se zahrnutím zaměstnanců, je otázka kvality potravin řešena přes přidělené pracovníky.

Jako zaměstnanec společnosti *Náš Grunt* jsem byla v kontaktu s našimi zákazníky několikrát týdně. Velice se mi líbí zájem lidí o kvalitu produktů, jelikož do této doby jsem měla dojem, že lidí, kteří by jevíli zájem o původ produktů se všemi aspekty k tomu patřícími, opravdu není mnoho. Pravidelně jsem se mohla k vlastní spokojenosti přesvědčovat, že můj úsudek byl mylný a nárůst nových pravidelných zákazníků je pro mne důkazem, že spousta lidí si vlastního zdraví i zdraví zvířat váží stále více. Jeden z důvodů zájmu o informace o původu produktů zmínil i jeden ze spolumajitelů společnosti, Ing. Jiří Málek, v rozhovoru pro server *ihned.cz*: *„Jelikož je zboží o něco dražší než v supermarketu, informují se. Lidé teď ale celkově dbají na kvalitu víc, především kvůli zprávám o polských potravinách. ...“*

Velice zajímavé a pro většinu obchodů nestandardní jsou i služby zákazníkům. Jelikož všichni, kteří v rámci konceptu pracujeme, vykonáváme práci díky zainteresování do problematiky, každá nová informace o produktech je pro nás zajímavá a důležitá. V rámci pracovní náplně zaměstnanci pravidelně navštěvují dodavatelské partnery, kde se přímo mohou přesvědčit o kvalitě chovů, výroby, ve většině případů vyzkoušet produkty a v neposlední řadě absolvovat školení o provozu přímo od výrobců. Každý produkt má příběh, a zaměstnanci *Našeho Gruntu*, díky nadstandardní péči zaměstnavatelů a dodavatelů, mohou tento příběh předávat dále zákazníkům, spolu s informacemi o konkrétním dodavateli. Přístup k zákazníkům je individuální. *Náš Grunt* je otevřený jakýmkoliv dotazům i podnětům.

Farmářské trhy, které jsou v současné době u veřejnosti velice oblíbené, nepovažuje společnost jako konkurenci. Ing. Jiří Málek ve výše zmíněném rozhovoru pro *ihned.cz* uvedl, že *"Na trh jdou lidi na procházku, kvůli zážitku, podívat se a přitom si i něco nakoupit. U nás naopak vědí, že máme otevřeno kromě neděle každý den a rozsah sortimentu je víceméně stálý. Existuje také řada lidí, kteří nechtějí obcházet stánky, stát deset front."*

4. Empirická část

4.1. Obecné informace

Průzkum byl realizovaný ve dvou prodejnách farmářských potravin Náš Grunt, s.r.o., a to v nejstarší pobočce v Radhošťské ulici, Praha 3, a v prodejně v Bělehradské ulici, Praha 2. Průzkum probíhal způsobem přímého dotazování náhodně vybraných zákazníků, kdy jsem odpovědi a připomínky zapisovala záznamových archů a ty následně vyhodnotila.

Celý sběr probíhal v časovém rozmezí 3 týdnů a během této doby jsem získala relevantní odpovědi od 146 respondentů, kdy 83 respondentů bylo zákazníků prodejny Praha - Radhošťská a zbylých 63 odpovídalo na prodejně v Bělehradské ulici.

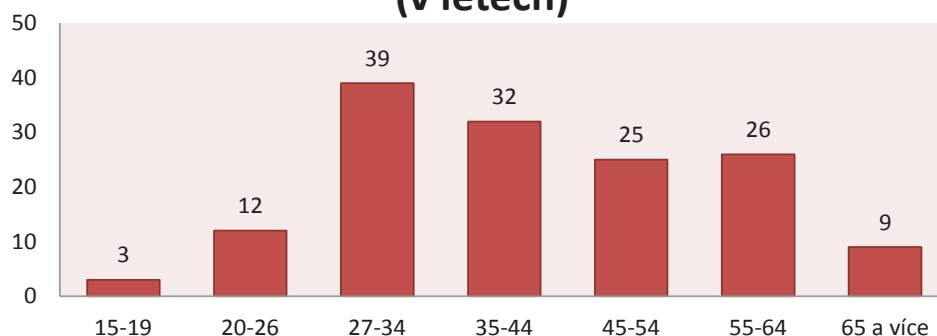
Z dotazovaných bylo 60,3% žen a 39,7% mužů.

Graf č. 1 - pohlaví respondentů

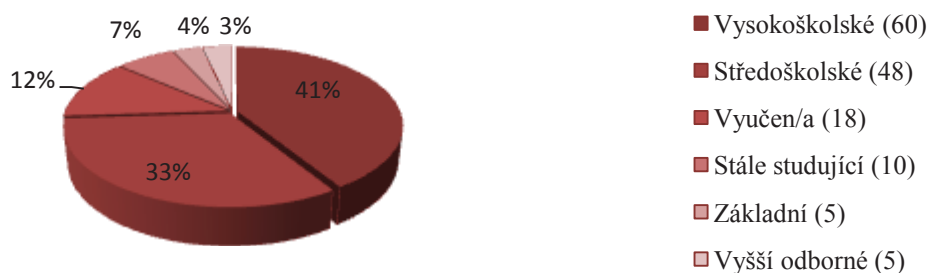
Respondenti byli nejčastěji ve věkové skupině 27-34 let.

**Graf č. 2 - věková kategorie respondentů
(v letech)**

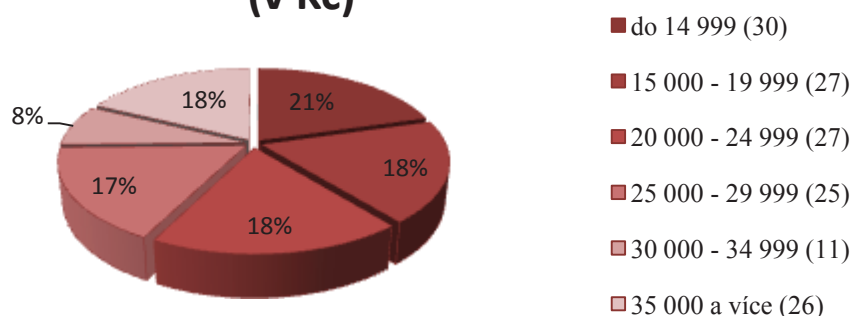
Nejvyšší dokončené vzdělání dotazovaných bylo nejčastěji vysokoškolské (41,1%) a středoškolské (32,9%).

Graf č. 3 - nejvyšší dokončené vzdělání

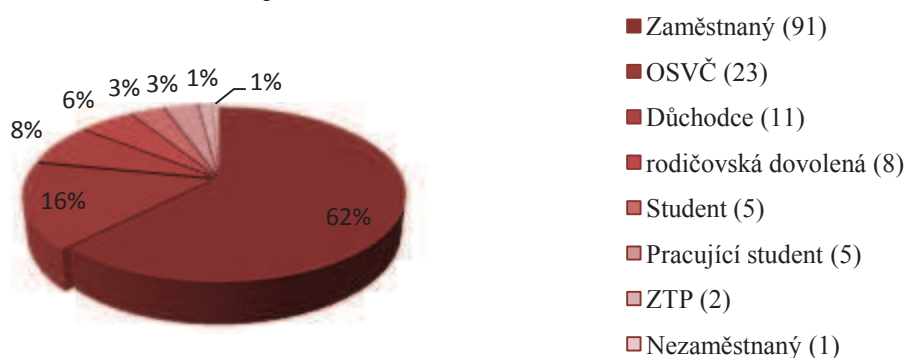
Průměrný hrubý měsíční příjem respondentů nejčastěji dosahuje částky do 14 999 Kč, výsledky v jednotlivých kategoriích se však od sebe příliš neliší.

**Graf č. 4 - Průměrný hrubý měsíční příjem
(v Kč)**

Zákazníci, s nimiž jsem vedla rozhovory, byli z většiny zaměstnaní na hlavní pracovní poměr (91 dotázaných). Samostatně výdělečně činných respondentů bylo 23. Pouze jediný z dotázaných uvedl, že je momentálně nezaměstnaný.

Graf č. 5 - pracovní zařazení

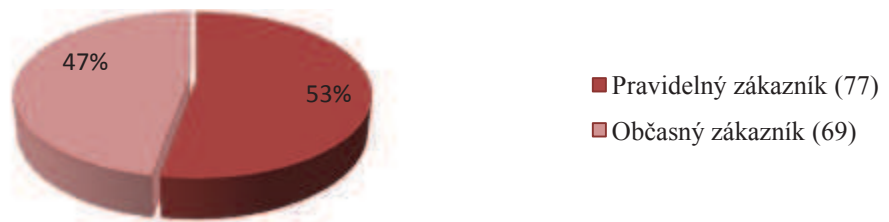

4.2. První část – poselství společnosti

V první části mého šetření jsem se zaměřila na pravidelnost návštěv respondentů v prodejnách Náš Grunt a na jejich názor na poselství společnosti. Tato sekce se skládala ze tří otázek – dvou uzavřených a jedné otevřené. Pořadí otázek bylo cíleně uspořádáno tak, aby se zákazník první zamyslel nad poselstvím konceptu Náš Grunt sám. Poté následovala uzavřená otázka přímo se týkající vybraných asociací.

Mnou náhodně vybraní respondenti byli bez výjimky zákazníci opakovaně se vracující do Našeho Gruntu, a to jako pravidelní zákazníci (52,7%), nebo jako příležitostní zákazníci (47,3%).

Graf č. 6 - frekvence návštěv prodejny

Z výsledků otevřené otázky „Čím se podle Vás primárně zabývá společnost *Náš Grunt*?“ vyplývá, že zákazníci mají ve většině případů povědomí o poselství společnosti. Jako primární záměr prodejen považuje 39,7% dotázaných distribuci kvalitních potravin, prodej českých potravin (38,3%) či prodej farmářských produktů (30,8%). 29 dotázaných vnímá produkty distribuované v síti NG jako zdravější alternativu k produktům z klasických komerčních sítí, 13 dotázaných považuje NG za síť obchodů bio potravin. V rámci odpovědí zazněly i další zajímavé názory, například 7 dotázaných předpokládá absenci chemie v prodávaném zboží, další respondenti považují za hlavní smysl společnosti zachování tradic českého potravinářství. Pouze 7 dotázaných vnímá *Náš Grunt* jako řadovou prodejnu potravin bez hlubšího významu.

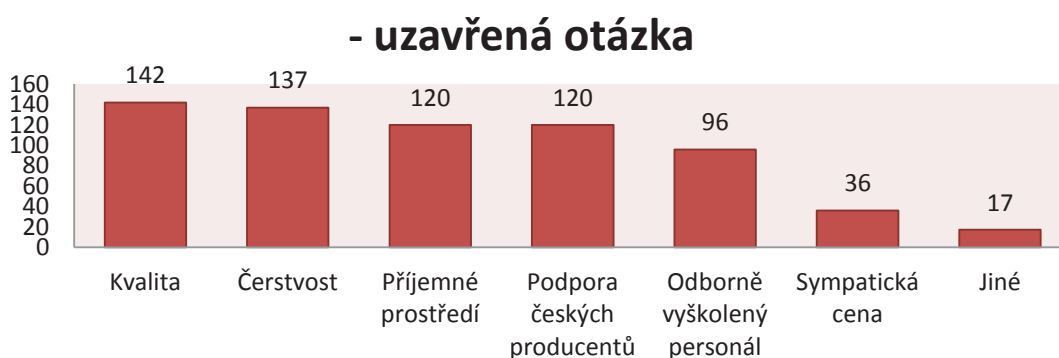

Graf č. 7 - primární význam společnosti

Otázka číslo 3 „Co ve Vás evokuje společnost Náš Grunt?“ byla svou formulací velice podobná otázce předchozí, nicméně směřovala přímo k daným asociacím. Jedná se o polootevřenou otázku, kdy dotazovaní vybírali ze seznamu jednu či více možností, či případně uváděli možnosti vlastní. Jako nejčastější z odpovědí mimo seznam byla možnost „bio produkty“ a „chutné potraviny“. Na základě odpovědí lze říci, že zákazníci vnímají Náš Grunt jako obchod s kvalitním a čerstvým zbožím, který podporuje české producenty.

Graf č. 8 - Náš Grunt - asociace

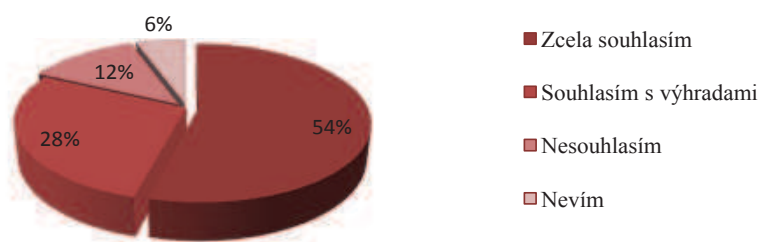
Obecně lze tedy říci, že dotázaní mají povědomí o smyslu konceptu Náš Grunt praktikovaném v prodejnách Náš Grunt i díky tomu se do prodejen vracejí.

4.3. Druhá část – kvalita produktů a důvěra v ně

Druhá část dotazování byla cílená na důvěru v produkty distribuované v rámci Našeho Gruntu, a to v otázce kvality jako takové, ale i v porovnání s konkurenčními obchody. V rámci této oblasti jsem opomenula vliv cenové politiky prodejen, odpovědi se týkají čistě kvality poskytovaných produktů. Šetření v této oblasti jsem postavila na dvou výrocích a respondenti odpovídali, do jaké míry s nimi souhlasí.

První výrok „*Potraviny zakoupené v prodejnách Naš Grunt považují za kvalitativně lepší, nežli produkty zakoupené v jiných maloobchodních sítích.*“ byl specifický tím, že termín maloobchod nebyl blíže specifikován - záleželo na přístupu dotazovaného, zda si pod ním představil jiný kamenný obchod v okolí, či součást větších komerčních maloobchodních celků. Z výsledků vyplývá, že více jak polovina dotázaných (54,1%) se s tímto tvrzením zcela ztotožňuje, tedy že nepovažuje zboží z jiných prodejen za konkurující svou kvalitou potravinám z Našeho Gruntu. 40,1% respondentů se s daným výrokiem ztotožňuje s výhradami, či neztotožňuje vůbec. Nejčastějším argumentem k výhradám či nesouhlasu byla především existence jiných kamenných obchodů, které se zaměřují na prodej kvalitních potravin - obchodů konkurujících obdobným podnikatelským záměrem, ale i obchodů, jejichž podnikatelský záměr je odlišný. Dalším argumentem byla stále se zvyšující kvalita produktů ve větších maloobchodních sítích.

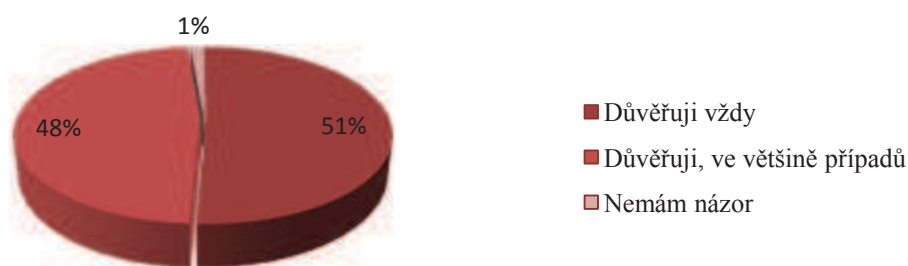
Graf č. 9 - Souhlas s tvrzením v otázce porovnání kvality produktů v NG a jiných maloobchodních sítích

Druhým výrokiem „*Potravinám zakoupeným v prodejnách Naš Grunt důvěřuji.*“ jsem zjišťovala míru důvěry zákazníků v produkty zakoupené v NG, a to již bez porovnání s jinými obchody. Důvěra zákazníka v produkty je pro každého prodejce stěžejním bodem

– spokojený zákazník, který důvěřuje produktům zakoupeným v daném obchodě je nejen základní stavební jednotkou pro úspěšné podnikání, ale i tou nejlepší reklamou. Z odpovědí mých respondentů vyplývá, že více než polovina dotázaných (74) sice produktům důvěřuje, ovšem s výhradami. Důvodů k výhradám zaznělo několik, nejčastěji se ovšem jednalo o konzervativní přístup k nákupu spojený s obavami zkoušet nové věci a příležitostnou negativní zkušenost s nákupem čerstvých produktů, především mléčných výrobků. 70 respondentů má důvěru v zakoupené potraviny vždy.

Graf č. 10 - důvěra v zakoupené produkty

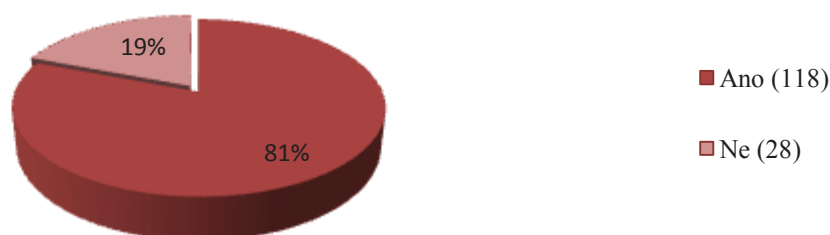
4.4. Třetí část – sortiment bio potravin

Ačkoli koncept *Náš Grunt* není primárně zaměřen na prodej bio produktů, stěžejní myšlenka se s distribucí produktů ekologického zemědělství rozhodně nevyklučuje. Vzhledem k současné situaci, kdy důvěra v bio potraviny je ve společnosti vysoká, rozhodla jsem se neopomenout tento aspekt ve svém šetření.

V rámci sortimentu potravin, které jsou k zakoupení v prodejnách NG, se nachází hned několik certifikovaných českých bio produktů. V této části dotazování jsem se tedy zaměřila pouze na respondenty, kteří znají produkty ekologického zemědělství, ovšem bez nutnosti nákupu těchto potravin. Své otázky jsem zaměřila na předpokládanou kvalitu, zájem o nákup a míru spokojenosti se sortimentem bio výrobků v NG.

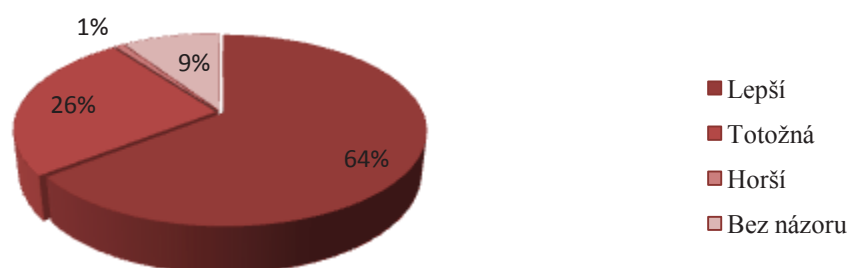
První otázka byla otázkou selektovací. Respondenti dostali obrázek loga produktů ekologického zemědělství – tzv. zelenou zebrou, a měli se vyjádřit, zda toto logo znají, či nikoli. 118 respondentů (80,8%) uvedlo, že dané logo znají. Oproti tomu 28 dotázaných logo neznalo jejich odpovědi pro tuto část dotazníku byly tedy irelevantní.

Graf č. 11 - znalost loga biopotravin

Druhá otázka, výhradně určená pro respondenty znající poselství biopotravin, se týkala jejich názoru na kvalitu biopotravin v porovnání s produkty vyprodukovanými v rámci konvenčního zemědělství. Dle výsledků většina respondentů (76 dotázaných) vnímá produkty ekologického zemědělství obecně jako kvalitativně lepší, nežli produkty pocházející z konvenčního zemědělství. 30 dotázaných považuje kvalitu obou skupin za totožnou. Pouze 1 respondent se domnívá, že kvalita biopotravin je obecně horší, nežli kvalita potravin z konvenčního zemědělství.

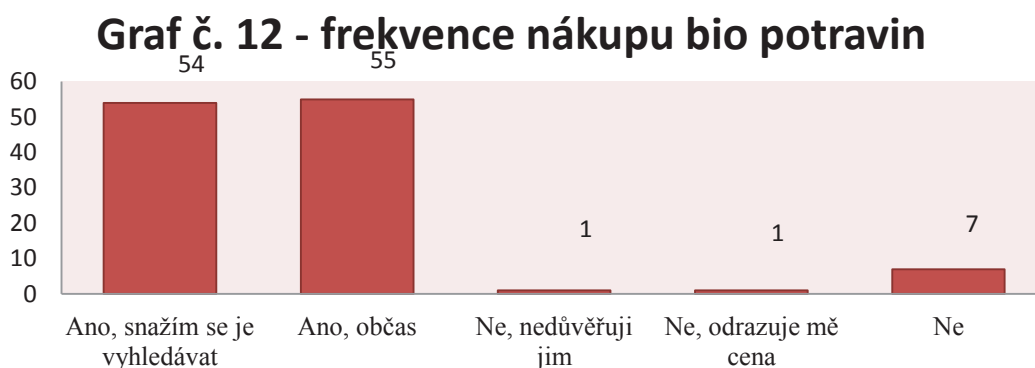
Graf č. 11 - Porovnání kvality produktů EZ oproti produktům z konvenčního zemědělství

Třetí otázka „Nakupujete produkty pocházející z ekologického zemědělství, vyprodukované na území České republiky?“ nebyla specifikovaná na nákup pouze v prodejnách Náš Grunt, smyslem bylo zjištění stupně zájmu o nákup bio produktů v rámci všech dostupných zdrojů. Jedná se o další selektovací otázku, vzhledem k tomu, že existují respondenti, kteří ačkoli mají povědomí o ekologickém zemědělství, není to předmětem

jejich zájmu, nevyhledávají tyto produkty a jejich odpovědi v následující otázce nejsou relevantní.

Respondenti vybírali z pěti různých odpovědí. Z výsledků vyplývá, že 109 dotázaných bio potraviny nakupuje, ať už pravidelně a snaží se je vyhledávat (54), nebo příležitostně (55).

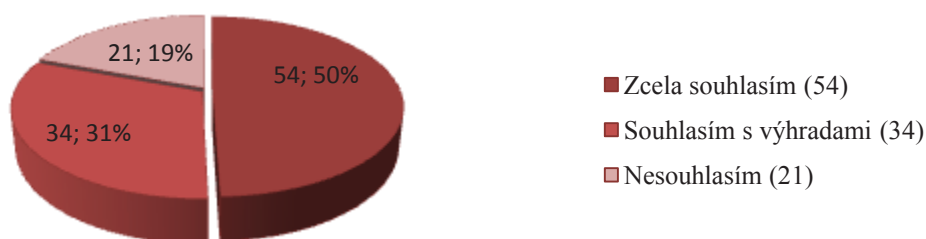

Společnost Náš Grunt se primárně nezabývá podporou prodeje bio potravin, nýbrž podporou a distribucí produktů vyrobených malými a středními farmáři na území České republiky. Prioritou je kvalitativní stránka; ne každý farmář, ačkoli má kvalitní produkty, splňuje nároky na certifikaci bio a ne každý farmář o tuto certifikaci stojí. Dále mě proto zajímalo, zda jsou zákazníci spokojeni se současným stavem, zda Náš Grunt dokáže uspokojit jejich poptávku po produktech ekologického zemědělství, či zda vnímají současný stav jako neuspokojivý a v rámci svých nákupů musí navštěvovat i jiné prodejny, aby produkty v bio kvalitě nakoupili. Otázku jsem formulovala jako výrok a respondenti uváděli, do jaké míry se s ním ztotožňují.

Z výsledků vyplývá, že polovina respondentů (54 dotázaných) považuje sortiment bio produktů v rámci Našeho Gruntu za dostatečný a zcela uspokojující jejich poptávku po českých biopotravinách. 40 respondentů z tohoto počtu uvedlo v předchozí otázce, že nenakupují bio produkty pravidelně. Z toho lze odvodit, že se jedná o zákazníky, kteří mají v sortimentu bio produktů v Našem Gruntu své oblíbené výrobky. Dá se říci, že Náš Grunt dokáže uspokojit méně náročné bio spotřebitele.

34 respondentů uvedlo, že Náš Grunt uspokojí jejich poptávku po bio produktech pouze částečně, pro část požadovaného zboží ovšem musí navštěvovat konkurenční prodejny v okolí. 21 dotázaných dokonce považuje současnou situaci za naprosto neuspokojivou.

Graf č. 13 - Náš Grunt uspokojí mou poptávku po českých biopotravínách.

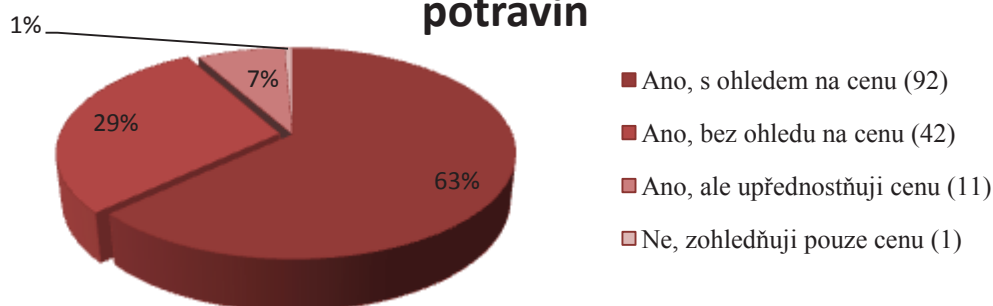
Lze říci, že ačkoli ne všichni zákazníci produkty ekologického zemědělství znají a vyhledávají, rozšíření bio sortimentu by mohlo přilákat do prodejen více zákazníků a zvýšit tím ekonomické postavení prodejen.

4.5. Čtvrtá část – vnímání vlivu ceny na kvalitu

Cena produktu bývá spolu s kvalitou obecně jedním ze základních vodítek v rozhodovacím procesu, zda zboží koupit, či nikoli. V této poslední části svého šetření jsem se proto zaměřila na otázku, zda se zákazníci zajímají o kvalitu nakupovaných potravin, zda a do jaké míry je při rozhodování o nákupu kvalitních potravin ovlivňuje cena.

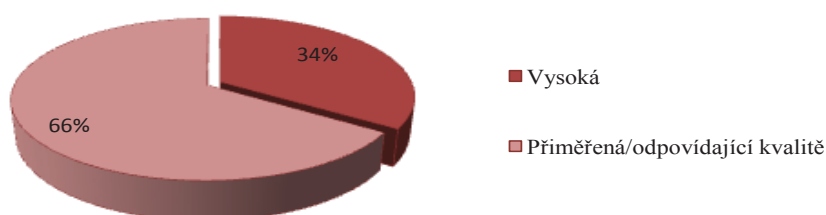
Téměř 2/3 dotázaných (92 respondentů) uvedlo, že kvalita potravin je pro ně velice důležitá, nicméně při nákupu musí respektovat do určité, byť minimální míry cenu produktů. 42 respondentů se na cenu neohlíží vůbec, kvalita je pro ně jediným měřítkem. Zbylí respondenti jsou při nákupu ovlivňováni především či výlučně cenou.

Graf č. 14 - zájem o kvalitu nakupovaných potravin

Druhá otázka směřovala k vnímání cen produktů v Našem Gruntu v porovnání s kvalitou prodávaného zboží. Z výsledků výzkumu vyplývá, že téměř $\frac{3}{4}$ zákazníků (66% dotázaných) vnímá obecně cenu zboží jako přiměřenou k očekávané kvalitě výrobků a nemá strach své finance do těchto produktů investovat. Zbylých 34% respondentů považuje cenu za vyšší, než odpovídá dané kvalitě.

Graf č. 15 - vnímání ceny produktů distribuovaných v Našem Gruntu

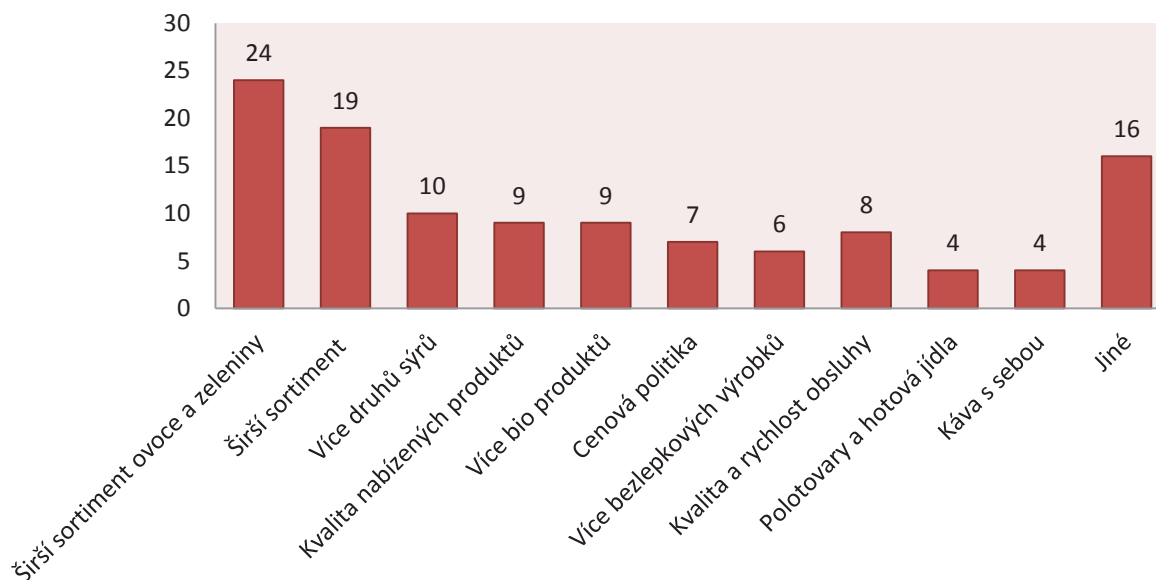

Závěrem svého šetření jsem považovala za zajímavé zaměřit se na otázky týkající se kvality poskytovaných služeb. Tato otázka byla dobrovolná, otevřená, zákazník si mohl sám určit, zda je něco, co by uvítal nebo zlepšil v rámci prodeje Našeho Gruntu. Vzhledem k faktu, že výsledky tohoto průzkumu budou využity i pro interní účely přímo dané společnosti, věřím, že následující poznatky budou vhodným vodítkem či alespoň zajímavým námětem pro zlepšení služeb zákazníkům.

Nejčastější odpovědí pro zlepšení byl celý systém skladování i širší sortimentu ovoce a zeleniny. Vzhledem k tomu, že jsem svůj průzkum realizovala v zimě, kdy je poněkud náročnější uspokojit poptávku po čerstvém českém ovoci i zelenině, dá se předpokládat, že odpovědi mohou být ovlivněny do určité míry tímto faktorem. Sezónnost ovšem nemá vliv na způsoby skladování. Zákazníci často uváděli, že by uvítali chlazený prostor pro tento sortiment, čímž by se prodloužila trvanlivost skladovaných potravin.

Dalším bodem, který byl zákazníky často zmiňován, je širší sortimentu jako takového, ale i konkrétních celků, nejčastěji sýrů, biopotravin a bezlepkových produktů. Vzhledem k tomu, že se jedná o malé kamenné prodejny, je zřejmé, že ne všechny typy zboží lze zahrnout do prodeje. Omezení plynou nejen z podstaty konceptu a důrazu na kvalitu, svou roli hraje i kapacita prodejen a fakt, že ne všichni malovýrobci jsou dodavateli Našeho Gruntu. Myslím, že by mohlo být pro další zlepšení postavení na trhu zajímavé zaměřit se přímo na specifická přání a požadavky zákazníků, co by v rámci Našeho Gruntu dále uvítali.

Graf č. 16 - Návrhy na zlepšení služeb v rámci prodejen Naš Grunt

5. Zhodnocení výsledků

Z výzkumu prováděného v prodejnách Náš Grunt, zaměřeného výhradně na zákazníky tohoto obchodu lze odvodit několik zajímavých informací.

Zákazníci, navštěvující tyto prodejny, jsou až na výjimky osoby v produktivním věku, a to pracující či samostatně výdělečně činní, s pravidelným měsíčním příjmem. Vliv výše příjmu na rozhodování, zda v Našem Gruntu nakoupit, či nikoli, nelze vzhledem k tomu, že výzkum neprobíhal s respondenty nenakupujícími v těchto obchodech, určit. Z dat získaných při dotazování není patrný vliv výše platu na nákup v Našem Gruntu, výše platů jednotlivých skupin respondentů byla vyrovnaná. Studentů či lidí v důchodu bylo minimum. Z výsledné skupiny mých respondentů, ale i ze zkušeností nabitých v době, kdy jsem byla zaměstnaná u společnosti, lze říci, že se jedná ve většině případů o zákaznice - ženy, což může být dáno i tradiční rolí ženy v domácnosti jako osoby, která se stará o přípravu pokrmů.

Mezi respondenty převažovali především lidé s vysokoškolským či středoškolským vzděláním, kteří dohromady tvořili 74% dotazovaných, z čehož vyplývá, že lidé s vyšším vzděláním se obecně více zajímají o kvalitu nakupovaných potravin.

Na základě odpovědí uvedených v první části dotazování lze říci, že zákazníci mají povědomí o smyslu konceptu Náš Grunt praktikovaném v prodejnách Náš Grunt, a i díky tomu se do prodejen vrací. Zakoupené potraviny vnímají především jako kvalitní, vyprodukované farmáři v České republice. Důležitou roli pro opakovaný nákup hraje i přístup personálu, který je dobře informovaný a schopný efektivně poradit, ale i příjemné prostřední prodejen.

Druhá část dotazování, zaměřená na kvalitu prodávaných výrobků, potvrzuje, že zákazníci vnímají Náš Grunt jako místo, kde lze nakoupit výrobky ve vyšší kvalitě, nežli v konkurenčních obchodech. Ačkoli téměř polovina dotázaných uvedla, že důvěřuje produktům zakoupeným v těchto obchodech s výhradami, nejedná se o výhrady výlučně v otázkách kvality. Častým důvodem k volbě této odpovědi byla obava ze zkoušení nových produktů či vliv zvyklostí – zákazníci mají jiné oblíbené produkty v jiných konkurenčních prodejnách a nepocítují potřebu vyzkoušet daný produkt i v rámci Našeho Gruntu. Samozřejmě zazněly i odpovědi týkající se přímo špatné zkušenosti s určitým výrobkem,

především v oddělení mléčných produktů, zákazníci však poukazovali na vstřícný přístup obsluhy prodejen s řešením reklamací.

Otázka sortimentu biopotravin, kterou jsem se zabývala ve třetí části šetření, byla poněkud kontroverzní, jelikož biopotraviny nejsou smyslem konceptu Náš Grunt, ačkoli se mu vysloveně nevymykají. Zajímalo mě, zda zákazníci vnímají současný stav jako dostačující vzhledem k povaze konceptu, či zda by si přáli větší cílení právě směrem k ekologickému zemědělství. Ačkoli více jak $\frac{3}{4}$ dotázaných zákazníků biopotraviny zná a alespoň příležitostně nakupuje, lze říci, že větší polovina konzumentů biopotravin navštěvujících obchody Náš Grunt je se současným sortimentem těchto potravin v rámci sítě spokojená. Případné rozšíření sortimentu o více certifikovaných bio produktů by mohlo přilákat do prodejen více zákazníků a zvýšit tím ekonomické postavení prodejen, nicméně spotřebitelé tento krok nevnímají jako zcela nutný.

Poslední část šetření jsem zaměřila na porovnání nákupního chování v otázkách kvality a ceny. Z této části je zřejmé, že zákazníci farmářských potravin Náš Grunt dbají především na kvalitu nakupovaných produktů, a ačkoli téměř $\frac{3}{4}$ dotázaných při rozhodování o nákupu cenu byť minimálně zohledňuje, je zřejmé, že kvalita je na prvním místě. Cena nabízeného zboží je ze dvou třetin zákazníky vnímána jako adekvátní kvalitě a zákazníci se nebojí za kvalitní produkty zaplatit vyšší částku.

Závěrem lze říci, že spotřebitelé nakupující v prodejnách Náš Grunt považují jako stěžejní vlastnost produktů distribuovaných v této síti obchodů kvalitu. Produkty považují za kvalitativně lepší, nežli produkty nabízené v oblasti komerčního zemědělství. Znají poselství společnosti a ačkoli se část respondentů setkala v průběhu nákupu s negativní zkušeností, produktům obecně důvěřují a do prodejen se opakovaně vrací.

6. Závěr

Kvalita potravin je v současnosti velice diskutované téma. Termínu kvalita lze přiřadit několik významů, záleží, z jakého hlediska je posuzovaná. V oblasti produkce potravin lze říci, že existují konvenční směry, které kvalitu chápou komplexně, tedy i s řetelem na welfare zvířat či biodiverzitu, příliš nerespektují. Oproti tomu jsou v současnosti stále populárnější alternativní směry v zemědělství, na které jsem se v této práci zaměřila.

Teoretická část této práce byla postavena na popsání dvou základních alternativ v produkci potravin, a na principech, na kterých tyto alternativy fungují. Dalšími tématy bylo přestavení farmářských trhů a konceptu Náš Grunt jako dvou zástupců trhu s kvalitními potravinami.

Praktická část, navazující na téma konceptu Náš Grunt, seznámila čtenáře s obecnými názory zákazníků zmíněné prodejny na téma kvality potravin, a to v otázce jejich předpokladů, v porovnání s cenou produktů, ale i v porovnání s konkurenčními obchody. Dotázaní měli možnost vyjádřit své názory na koncept a sdělit také, co by do budoucna v síti prodejen uvítali či zlepšili.

Za hlavní přínos této práce považuji zjištění vyplývající z empirické části, že zákazníci si opravdu uvědomují význam společnosti Náš Grunt, důvěřují produktům zde zakoupeným a jako hlavní důvod pro realizaci jejich nákupů uvádějí zájem o kvalitní potraviny z českého trhu. Pokud se společnost i nadále bude zaměřovat na zvyšování kvality distribuovaných potravin a bude reagovat na přání a požadavky zákazníků, její postavení na trhu může posílit, což považuji vzhledem ke konkurenci jako zajímavou příležitost.

7. Seznam použité literatury

URBAN, Jiří a Bořivoj ŠARAPATKA. *Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi*.

1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2003, 280 s. ISBN 8072122746.

RADOMIL, Hradil. *Co je biologicko-dynamické zemědělství?*. Praha: PRO-BIO LIGA, 2011. ISBN 978-80-904223-4-6.

VÁCLAVÍK, Tomáš. *Ekologické zemědělství a biodiverzita*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. ISBN 80-7084-485-X.

Statistics. *Demeter Biodynamic quality*. [online]. 2014 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.demeter.net/statistics>

Ministerstvo zemědělství. Ekologické zemědělství. *Ministerstvo zemědělství, eAGRI*. [online]. © 2009-2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/>

Statistické údaje ekologického zemědělství. *Ministerstvo zemědělství, eAGRI*. [online]. © 2009-2015 Ministerstvo zemědělství [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/statistika/ekologicke-zemedelstvi/statisticke-udaje-ekologickeho.html>

Co to je biodiverzita?. *Ekologický institut Veronica*. [online]. 2010 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.veronica.cz/?id=431>

Producing organic. *European Commission*. [online]. 20.2.2014 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/organic-farming/what-is-organic-farming/producing-organic/index_en.htm

Biopotraviny. *Zemědělství, eAGRI*. [online]. © 2009-2015 Ministerstvo zemědělství [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/biopotraviny/>

Kontrola. *Zemědělství, eAGRI*. [online]. © 2009-2015 Ministerstvo zemědělství [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/kontrola/>

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. *Ministerstvo zemědělství, eAGRI*. [online]. © 2009-2015 Ministerstvo zemědělství [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal>

Kdo jsme. *Kontrola ekologického zemědělství*. [online]. © 2009 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://www.kez.cz/nabidka-sluzeb>

Biokont – Česká republika. *Inspekce a certifikace BIO*. [online]. 28.9.2009 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://biokont.cz/?e=97>

Pravé farmářské trhy. *Asociace farmářských tržišť ČR*. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.aftcr.cz/prave-farmarske-trhy>

O nás. *Farmářské tržiště*. [online]. © 2015 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.farmarsketrziste.cz/menu/o-nas>

Kontroly farmářských trhů. *Státní veterinární správa*. [online]. © 2009-2015 Ministerstvo zemědělství [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/svs/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2015_kontroly-farmarskych-trhu.html

Farmářské trhy. *Státní veterinární správa*. [online]. © 2009-2015 Ministerstvo zemědělství [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/svs/portal/farmarske-trhy/>

Kdo jsme. *Asociace farmářských tržišť ČR*. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.aftcr.cz/>

Standardy AFT ČR (kodex). *Asociace farmářských tržišť ČR*. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: http://www.aftcr.cz/standardy-aft-cr-_kodex_

NÁŠ GRUNT. *Farmářské potraviny, farmářské trhy, české potraviny*. [online]. © 2009-2015 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.nasgrunt.cz/99-o-spolecnosti.html>

Český grunt vznikl jako první kamenná farmářská prodejna. Předběhl trend a těží z toho. *Hospodářské noviny*. [online]. 27.8.2012 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: http://m.ihned.cz/?article%5Bgallery%5D%5Bdetail_id%5D=2458610&article%5Bgallery%5D%5Bfrom%5D=0&article%5Bgallery%5D%5Bid%5D=1774990&article%5Bid%5D=56124630&p=700000_d

Seznam obrázků:

Obrázek 1 - Národní značení biopotravin.....	15
Obrázek 2 - Nové značení EU	15